Amb els ulls ben oberts
Ada Castells

David Castillo té amb escreix les qualitats que s'haurien de demanar a qualsevol periodista: desborda curiositat, alimenta una molt bona base de coneixements, és un cul inquiet i vol comunicar. Ronda per les revistes i els diaris des de la més tendra joventut i, com tot en la seva vida, la poesia va ser el que li va donar l'impuls per aproximar-se a aquest ofici.
Parteixo de la base que se sent identificat, sobretot, amb el periodisme literari, però quan li ho pregunto per constatar-ho, em respon amb un no rotund. Al llarg de la conversa que mantenim per escriure aquestes ratlles vaig entenent perquè: ell escriu des de l'entusiasme i des d'un interès genuí pel tema que tracta. Si a la joventut, calia narrar una manifestació, allí el teníem per redactar una crònica amb humor des de les pàgines d'una revista contracultural; si més endavant, desitjava compartir la seva dèria per l'últim escriptor que havia descobert, allí el teníem reservant-se espai a les pàgines de cultura; quan li agafa el delit per la música, la ciutat, la poesia..., que és sempre, aquí el tenim, buscant-se un nou espai entre la munió de revistes que encara sobreviuen. N'hi ha moltes menys de les que hi havia als setanta, d'acord, però ell hi continua tenint un lloc per conrear aquest ofici que li és passió.
Va començar a treballar l'1 de juliol del 1974. Tenia 14 anys. “Encara amb el general viu”, remarca. No va ser ni en un diari ni en una revista sinó en un banc. Al barri, Vallcarca, hi havia moltes batusses i la seva mare estava amoïnada perquè no acabés al correccional. Sabia que calia mantenir aquell adolescent ben ocupat i va moure coneixences per buscar un destí al noi de la casa. També aniria bé per aportar uns calerons a la família. Així que aquell noi que grimpava pels carrers del Coll va caure en una feina que l'avorria profundament: *botones* en una oficina bancària. L'imagino com un personatge de Bohumil Hrabal: covant versos, per dins, i atent a les instruccions, per fora. Aleshores ja mirava el nou món que se li desplegava amb interès d'escriptor: què en podia treure d'aquella condemna? Moltes històries, és clar, i més d'un aliat cultural. “Era un avorriment, menys quan havia de substituir els cobradors, que m'explicaven trucs perquè no m'enganyessin. Em deien que vigilés que no em tanquessin la porta quan ja era dins d'una casa on anava a què em paguessin els deutes... Era un ambient en què els borratxos et podien arribar a oferir d'abusar de la dona a canvi de no pagar la lletra que devien. Hi havia molta picaresca”, m'explica amb la seva capacitat per recrear tot un univers on hi bateguen les ficcions que trobem a les seves novel·les.
La feina al banc no li agradava i la Barcelona d'aquells temps, tampoc. Era una ciutat deteriorada, amb moltes barraques. A ell el van destinar al barri de Les Corts que no és gens comparable amb Les Corts d'ara, on l'índex de lloguer encara és llaminer per als inversors i dissuasiu per a les famílies. Castillo recorda que als setanta “hi havia infinitat de carrers sense asfaltar i moltes tavernes” i mentre ho diu ja li surt el narrador que porta a dins: “Mentre et feien els bocates passaven les rates per la cuina i els cambrers les foragitaven a cops de peu”.
Tot i aquesta sordidesa -o potser gràcies a ella-, als barris de la muntanya va començar a ressorgir un grup de joves il·lustrats que els agradaven més les revistes que xutar pilotes carrer avall. Llegien tot el que els queia a les mans i s'emmirallaven en les publicacions que arribaven de fora. Tenien molt a dir o, més aviat, molt a cridar. Les revistes eren una manera de desfogar-se i també

de lligar, remarca Castillo: “No et pots imaginar la repressió en què vivíem ni la desigualtat. En aquells temps les dones tenien un paper molt subsidiari, com a màxim eren les *compañeras*, com deia el Jesús Lizano”.
Aquestes publicacions també li servien per anar traient els seus poemes, però quan li remarco que això no té a veure amb el periodisme, que ens hem de cenyir en l'àmbit d'aquest capítol, em repeteix que per a ell tot és el mateix: “La poesia també és un mitjà de comunicació. No hi ha una distinció entre una cosa i una altra. Tant se val si els poemes es publiquen en una revista o en un suplement literari o en un llibre. El lector això ni ho mira i a tu ja t'han col·locat la llufa d'*escriptor i periodista*. Jo el que vull és que em llegeixin, no ficar-me en un gueto”, salta. Els primers poemes d'aquells anys de feina al banc i inicis en revistes els trobem aplegats a *El tunel del tiempo*, un volum publicat a Sial/Contrapunto, amb un subtítol ben explicatiu: *Poemas adolescentes y de primeros antecedentes penales.*
Tornem al banc perquè és en aquell forat on va començar la sortida d'aquell jovenet al món real. A través des sindicat, Castillo i els seus companys van fer una revista que es deia *Ruído Ibérico*, en referència a *Ruedo Íberico*, la gran revista de la Transició. L'audiència potencial eren els 600 treballadors de l'entitat i van arribar a tirar 100 números, “amb portades molt *catxondes”*, apunta i no em puc imaginar com es concretava aquest concepte en aquell ambient gris d'una ciutat ben grisa.
Una altra publicació on va iniciar-se Castillo va ser *Debates*, que era premsa llibertària, encara que ells l'anomenaven premsa del *rollo*. “Allí hi feia de reporter *gonzo*”, em diu. Consulto la viquipèdia per si l'he entès bé: “El *periodisme gonzo* és un estil que s'escriu sense pretensions d'objectivitat i que sovint inclou el periodista com a part de la història a través d'una narració en primera persona. Es tracta d'un estil enèrgic d'escriptura participativa que obté el seu poder d'una combinació de crítica social i auto-sàtira”. Com a mostra, un titular de Ruído Ibérico: “Sabadell en pie de guerra contra los Estados Unidos” i el que el segueix: “El portavoz de la Casa Blanca, Larry Speaks, amenazó públicamente a los pueblos y ciudades del cinturón rojo de Barcelona por atentar, con sus incisivas campañas, contra la OTAN. Speakers concluyó su discurso manifestando que el govierno norteamericano no descartaría una posible acción de represalia con sus enemigos en las zonas del Vallès y el Baix Llobregat, como hizo recientemente en Líbia”. Hi ha temes que mai no caduquen.
A les revistes del *rollo*, no només es tractava d'informar sinó de crear, de compartir i de sorprendre. La crònica és un gènere que permet transgressions i allí s'hi barrejaven versos, lletres de cançons i picades d'ullet personals. Castillo es va inventar un parell de personatges per cobrir les manifestacions que sovint acabaven de manera violenta. L'humor mai no hi faltava. Als anys vuitanta, els va recuperar, amb el pintor Josep Maria Espín, conegut pel seu segon cognom, Amprimo. Els feien aparèixer en revistes d'estètica ambiciosa com *Rostr...* i *Trotón.*
Aquestes cròniques de manifestacions són la base d'una de les seves novel·les més celebrada: *El cel de l'infern*, protagonitzada per Dani Cajal, alter ego de l'autor, un activista del moviment autònom que és a la Model per haver participat en l'acció directa. Aquestes cròniques-poema també les podem trobar en els poemes de joventut recopilats a *El túnel del tiempo*:

Acusados de incendiarios,
de ser los demonios del fuego,

fijos en las ruedas de identificación
sucias comisarías
adocenando sumarios en la frágil devoción
los hijos del viento cortaron todas las calles del centro
pintaron hasta el último muro.

A aquestes altures de la conversa, li insisteixo que, manifestacions i transgressions a banda, a ell se'l coneix sobretot com a periodista literari. Ara em regala un *si* feble i em parla de la revista de poesia que van muntar amb Salvador Rodés, Xavi Vidal i Pere Marcilla, l'any 1980. Era una publicació continuadora de *La cloaca,* que li havia cridat molt l'atenció perquè publicaven textos de Roberto Bolaño, però, sobretot, de Xavi Sabater, que n'era el líder. En aquell sarau també hi havia el pintor, Enrique Bouler, que treballava a la banca, com ell. Bouler havia decidit no passar de conserge per no tenir el cap ocupat. També hi havia el Leo Segura, el Quique Bendito... Castillo va voler conèixer a tota aquella gent, amb la bona sort que al carrer Rubens, al costat d'on ell vivia, hi tenia la casa el Pere Marcilla. Va ser ell qui el va avisar que havia petat *La Cloaca* per culpa dels deutes, que el Xavier Sabater havia anat a la Model perquè l'havien enxampat creuant l'estret, i que buscaven nova gent per tirar endavant un nou projecte. A l'aventura també s'hi van afegir el Guillem Cifré, el Roger Subirats, que era un dels fundadors d'*El Víbora*, la Isa Feu, el Mariscal, l'Antonio Pàmies, germà del Sergi, que també dibuixava i ara és catedràtic de lingüística de la Universitat de Granada... La criatura es va dir *Fuera de banda* i va durar tres números.
"El gran repte era anar a buscar els diners del que havíem venut. Per exemple, les veníem de sota mà al quiosc de la Plaça Catalunya, que encara existeix. Hi treballava un del *rollo*, Carles Garcia Mill, el *Carlets*, i el propietari era Tomás Salvador, que em va donar un primer consell, quan el meu oncle li va dir que jo volia ser escriptor. Em va mirar i li va respondre: "C*órtale la mano y, cuando aprenda a escribir con la izquiera, le cortas la otra".* Aquest home, Salvador, havia guanyat el premi Planeta y el Destino, deu ser l'únic. Era veterà de la división azul, va fer novel·les de guerra molt potents", comenta el periodista, poeta, narrador, altre cop amb les seves dots de treure personatges de sota de les pedres, i un es pot imaginar aquell món tan diferent al d'ara. Castillo el retrata en un dels seus poemes de l'època:

Era el final de una época bizarra
y barroca
el final de todo eso
ardor de estómago
demasiado licor
demasiada impaciencia
demasiados errores
para poder entenderlos
todo suena como la radio
del vecino que no conozco.

Quaranta-cinc anys després, malgrat la sentència del quiosquer, Castillo encara conserva les dues mans i amb elles va passar del *rollo* a la premsa professional. Va ser a través de la revista *Europa Viva*, que era una publicació d'informació general que havia d'anar associada a *El Víbora*. La idea era fer una mena d'*Actuelle*, amb el Josep Maria Berenguer i alguns periodistes joves:

“Anàvem a l'aeroport i amb el fotògraf, que tenia un descapotable, ens oferíem per portar a l'hotel a les actrius que venien. Al cotxe els fèiem les preguntes i després anàvem a Sant Cugat a dinar. Mentre la mare del fotògraf cuinava, jo escrivia la crònica. Si els qui pujaven al cotxe eren toreros, el representant ens deia que ens inventéssim l'entrevista i li passéssim abans per revisar-la perquè quedés bé”. Com diu en un dels seus poemes de joventut, tot era una barreja:

¿Lope de Vega o Victoria Vera?
¿Espronceda o Victoria Abril, lluvias mil?
Redoble de tambores, tacones de Rimbaud

El salt més consolidat a la premsa professional va arribar de la mà de casualitats, com solen passar les coses que ens marquen a la vida. El fotògraf, Jordi Camí, i el dibuixant, Sixto Pérez Sánchez, van entrar a col·laborar a El País. Castillo va pensar que aquell seria el seu límit: a la redacció d'un diari tan potent no hi podria accedir, però el fet de saber català va ser clau per al seu ingrés al planter de col·laboradors. Va buscar qui s'encarregava de la secció de cultura a Catalunya i va topar amb Tomàs Delclòs, amb la bona fortuna que feia ben poc que Joan Margarit havia guanyat el premi Carles Riba. Estem parlant de l'any 1985. Castillo s'havia comprat uns quants llibres de poesia de la col·lecció que havia dirigit Rosa Regàs i que estava de saldo a El Corte Inglés. Entre ells, n'hi havia un de Margarit, que aleshores era pràcticament un desconegut. Quan Delclòs el va voler posar a provar preguntant si sabia alguna cosa del paio que havia guanyat el Riba, ell s'hi va lluir: “Sí, Joan Margarit, és l'autor de *Cants d'Hekatònim de Tifundis,* que ja va guanyar el Miquel de Palol, el 1982”.
Val a dir que Castillo té una memòria extraordinària. “D'això m'acusen”, em respon quan li ho remarco i, disculpeu l'incís, però, entre les proeses de la seva retentiva, se sap tots els noms de la selecció de futbol del Zaire de 1974. Això sí: li ha estat més profitós recordar la indigesta quantitat de títols que ha devorat al llarg dels anys. És un catàleg editorial amb potes i pot fins i tot recordar els arguments i els noms dels protagonistes dels milers de novel·les que ha llegit. Tanco incís.
El cas és que Declòs es deuria quedar garratibat amb la resposta d'aquell jove i així va ser com va començar a fer col·laboracions a El País. Recorda que va cobrir el cas de Radio Pica, una ràdio llibertària que volien expulsar de les ones. Van perdre i la cadena Ser, del mateix grup que El país, va acabar quedant-se el seu espai. Paradoxes de la vida.
Quan anava a les rodes de premsa, el nostre periodista a hores lliures -encara treballava al banc- solia coincidir amb l'Avel·lí Artís, “potser la persona més intel·ligent que he conegut en aquest gremi”. Artís escrivia per a l'Avui i, el 1988, li va demanar que se n'anés amb ell perquè volia engegar un suplement a l'estil del que feia *La República.* Buscava gent versàtil i que en sabés. Castillo el va ajudar amb el projecte i ja s'hi va quedar. No era una decisió fàcil. A El País guanyava més diners amb les col·laboracions que amb el sou que li oferien a l'Avui. Ara pot semblar increïble, però fent de *free lance* un es podia guanyar la vida i força bé. La premsa del *rollo* havia estat una bona escola, i Castillo sabia moure's. En aquell temps també va començar a escriure per a la revista *El temps* o a *El món*, on entrevistava músics, com el Serrat, el Ramion, el Lluís Llach... encara que costava que paguessin. En canvi, recorda que si anava a *Hogar y Moda* o al *Lecturas*, donava el material i

li pagaven al moment. Eren temps en què en aquestes publicacions també hi havia un espai per a la cultura.
A El País, la possibilitat d'acabar tenint un contracte era molt remota perquè només hi havia lloc per a un, que va ser Jacinto Antón: “Era lògic que se'l quedessin a ell. Jo també l'hauria contractat”. Castillo es va decantar per l'AVUI i això marcaria la seva carrera professional d'una manera rotunda. S'hi va estar 30 anys. En aquells inicis, la relació entre Avel·lí Artís i el director del diari, Albert Viladot, eren molt tenses, “de llençar-se la grapadora pel cap”, narra. Al final, Artís va plegar i van estar-se un temps per buscant-li un substitut. Castillo presenciava la desfilada de candidats: “El Jordi Cornudella, la Pilar Rahola... i ningú no ho agafava i un dia vaig anar a la tarda, sortint del banc, i li vaig dir al Viladot: si em fitxes, et dono aquesta entrevista amb John Le Carré, que acabava de publicar *La casa Rússia,* una altra amb l'Umberto Eco, que en donava molt poques, i una tercera amb la Patricia Highsmith, que l'havia feta per a una revista que es deia *Taifa*, que havia substituït a *Camp de l'Arpa*, i que s'havia enfonsat. El Viladot va al·lucinar. Va trucar al tio de personal i em van fer el contracte”. Però d'on havia tret tota aquesta teca? Són les recompenses per saber-se moure. Les entrevistes a Le Carré i Eco les hi havia donades la Montse Sabater, que treballava a premsa de Seix Barral, i que després va ser una peça fonamental d'Edicions 62.
Castillo compaginava els matins al banc amb les tardes al suplement. Ho podia fer perquè comptava amb l'edició i la correcció d'una peça a l'ombra fonamental per a la publicació, Marga Moreno, i també, als inicis, amb Montse Romà. Molt més endavant, Lluís Llort va ocupar el seu lloc.
Al suplement, Castillo va poder explotar la seva gran capacitat per crear equip. Primer va anar a buscar als qui coneixia pel seu vessant de poeta. Recitant de local amb local, havia coincidit amb l'Oriol Izquierdo, el Jaume Subirana, el Jordi Cornudella, l'Albert Roig, el Víctor Obiols, el Màrius Serra, que gairebé no havia publicat res, però que Castillo recorda que destacava per la seva intel·ligència i perquè “feia anar el teclat a tota castanya i podia fins i tot competir amb les picadores, sense fer faltes”. En aquestes primeres fornades també hi havia el Miquel Porta Perales i l'Anna Maria Gil, que coneixia d'haver passat per *El Temps*.
Hi havia un gènere del suplement, però, que no acabava de rutllar: l'entrevista. Castillo m'explica quina va ser la solució: “He estat més temps catòlic que anarquista i vaig resar. El meu prec va ser escoltat en forma de Pep Blay i, quan ell va marxar, vau aparèixer tu, la Marta Ciércoles o l'Eva Piquer. Sempre havia estat un buit i em sabia greu perquè a mi l'entrevista és el gènere que més m'agrada de llegir”.
Val a dir que, en el vessant del Castillo periodista, a la versatilitat i a la memòria, hi hem de sumar l'habilitat per descobrir noves veus que extreu de sota les pedres. Ell no hi veu gaire mèrit: “Em va anar molt bé ser profe de la universitat de periodisme perquè podia pescar els qui destacaven, com el Guille de Juan. Gràcies a ell vam poder començar a parlar de música electrònica i de literatura nord-americana perquè tenia un anglès molt bo. També hi havia el Jordi Salvat i la Mari Carmen Sánchez i la Maria Suarez, que eren molt espavilades. Van anar a Londres a vendre manilles quan la Madonna va fer una pel·li en què lligava els seus amants al capçal del llit. Van fer entrevistes a tots aquells simpàtics anglesos: Ian McEwan, Timothy Mo, Martin Amis, Kazuo Ishiguro, Julian Barnes, William Boyd, David Lodge, Salman Rushdie...”
Castillo sempre ha sabut donar oportunitats als joves amb qui s'ha creuat pel

camí. “De seguida que miro algú, ja sé si la xuta o no la xuta. El gran repte d'aquest món és la por i la inseguretat. Jo els dic: tu, aquí, surt i marca, i la gent ho fa”. Tot això ho ha après del món de l'esport, un món que per a ell es una mina de metàfores i comparacions. Quan li ho comento, em rectifica: “De l'esport vaig aprendre a jugar en equip, però sobretot ho vaig aprendre del marxisme: un discurs del Che Guevara, als joves camarades, em va frapar”.
El busco. És de l'any 1962 i el Che es dirigeix a les Joventudes Comunistas de Cuba: *“Si no existe la organización, las ideas, después del primer momento de impulso, van perdiendo eficacia. Van cayendo en la rutina, van cayendo en el conformismo y acaban por ser simplemente un recuerdo”*. Castillo és una persona molt ordenada, encara que no ho sembli, sobretot per la seva manera de parlar, plena de subordinades i anant d'un tema a l'altra. En la seva biblioteca, al seu despatx, remenant els seus discos, de seguida s'hi reflecteix una persona que té l'ordre com una qualitat rellevant: “Em ve de família, la meva germana gran fins i tot retallava cartonets per fer-se compartiments als calaixos”.
Quan insisteixo en la seva qualitat per crear equips, em diu que la gent li ha vingut sola i que es tracta de tenir els ulls oberts. Això, sí: “Tant bon punt fèiem el planter, el planter es buscava la vida. Sempre havia de tenir la porta oberta a gent nova”. Per això, ara molta gent que es dedica a l'escriptura i al periodisme cultural poden dir que algun cop han treballat per a o amb David Castillo. El Suplement de Cultura, de l'AVUI, va ser tota una pedrera o un viver, si volem continuar amb la metàfora vegetal.
Seguint amb el Che torno a trobar coincidències que em demostren fins a quin punt aquest discurs va colpir-lo: *“Deben ir formándose nuevas generaciones que tengan el interés máximo en trabajar y sepan encontrar en el trabajo una fuente permanente y constantemente cambiante de nuevas emociones: hacer del trabajo algo creador, algo nuevo”*. Això ell ho ha aconseguit i ho continua aconseguint: des de la fugida d'aquell món gris del banc fins a l'actual presència en les revistes i suplements que encara cuegen, com al *Culturas* de *La Vanguardia*, a *El Punt Avui*, cada quinze dies, a *El Ciervo*, a *Jot Down*, a *Rething, a Hänsel i Gretel* -on fa uns articles que aviat li publicarà Quaderns Crema- i a altres capçaleres que, si no hi publica, ja hi publicarà.
Dins de tots els gèneres que ha practicat, el que més li agrada és “la critiqueta periodística sense gaires ínfules”, però de seguida em subratlla que prefereix llegir a escriure i que el diari que enyora és un on no va arribar a escriure mai: *El Mundo Diario,* encara que va sortir a les pàgines de societat quan el van detenir i, posteriorment, empresonar.
Si Castillo continua al peu del canó, cinquanta anys després d'aquelles primeres incursions a les revistes del *rollo,* és perquè sempre prefereix dir *sí* a dir *no*. Em confessa que aquesta és la seva condemna i també que se sent limitat perquè té la dèria de fer set coses alhora. És home de premsa escrita perquè és la que queda, “encara que sigui per fregar el terra”, bromeja. Ell es defineix, concretament, com un home de revistes. Li agrada conservar-les i fullejar-les de tant en tant. L'apassionen. Li pregunto què hauria fet si no s'hagués dedicat al periodisme. Castillo té un trumfo amagat i és que està dotat amb una bona veu de barítón. Li demano si li hauria agradat ser cantant, però de seguida em deixa anar un no tan rotund com amb el que hem iniciat aquesta conversa: “I mira que recito i que tinc barra, però cantar en públic em fa vergonya”. Aquesta sí que no me l'esperava: vergonya, el Castillo?
Hem perdut un cantant, però hem guanyat un periodista i a aquestes altures ja li puc fer una pregunta de manual: Què ha estat el més interessant que t'ha

donat aquest ofici? Com no podia ser d'altra manera, la resposta és tan lògica com inesperada: “El més interessant han estat els diners perquè he viscut, en la meva manera de veure-ho, sense treballar. Quan als 14 vaig entrar al banc, vaig saber què era llevar-se a les sis de la matinada per anar a la quinta forca, les suades i els grans refredats per portar diners a casa. En canvi, amb el periodisme, m'ho he passat molt bé. Fins i tot, m'ha portat a Mongòlia i, als llocs més insospitats, com a un estadi a Manila”. I, jo, tossuda: “Però a aquests llocs no t'hi ha portat el periodisme sinó la poesia” I, ell, tossut: “Per a mi, és el mateix”.
Aleshores l'imagino com en el poema *Brainstorming*:

Camino travessant la ciutat,
creu mullada d'idees,
creu mullada d'idees enmig de la tempesta

Castillo caminant amb els ulls ben oberts, observant tempestes, generant idees, recordant frases, invocant records i el teclat sempre a punt per a una crònica, per a un article, per a un poema.